

Nr 20.

Ankom till Riksdagens kansli den 24 februari 1912 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt för frikyrklig församlings föreståndare att förrätta dop och jordfästning.

Lagutskottet har till behandling i ett sammanhang förehaft två till utskottet hänvisade, likalydande motioner, dels nr 14 inom Första kammaren af herr *Wilh. Gullberg* och dels nr 47 inom Andra kammaren af herrar *Felix Hamrin* och *Axel Modig*, i hvilka motioner hemställts, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga en lag, som ger frikyrkoorganisation rätt att för sin församlingsföreståndare begära fullmakt och tillstånd att förrätta dop och jordfästning, som enligt nu gällande kyrkolag endast tillkommer prästman.

Till stöd för denna sin hemställan hafva motionärerna anfört:

»Inom den svenska statskyrkan har som bekant under de sista årtiondena frikyrkliga riktningar uppstått och fått en rätt afsevärd omfattning. Det är nog inte alls öfverdrifvet, om man uppskattar de s. k. frikyrkliga inom landet till 200,000 myndige män och kvinnor. De ha uppfört sina missionshus och kyrkor och i dem samlas söndagligen stora skaror af vårt folk och få sin andliga uppbyggelse. Att börja med sågo statskyrkans officiella representanter, biskopar och präster, dessa riktningars tillvaro och arbete med mycket oblida ögon. Bitterheten mot dem är dock nu, det kan med glädje konstateras, mångenstädes alldeles

Bihang till Riksdagens protokoll 1912. 9 saml. 17 häft. (Nr 20.)

borta. Man har å ömse sidor funnit, att det är uppgifter nog för såväl den officiella kyrkan och hennes tjänare som för dessa frikyrklige. Med afseende på ordets förkunnande och nattyrdens utdelning är också full frihet, så att någon ytterligare frihet med afseende på dessa två s. k. nådemedel föreligger icke. Äfven angående vigsel och äktenskapsafslutning har Riksdagen tillmötesgått de önskningsar, som i vida frikyrklige och äfven okyrklige kretsar varit rådande. Emellertid kvarstå ännu ett par oegentligheter, som jag härmed tager mig friheten påpeka i förhoppning att det måtte medföra rättelse.

Den första rör barndopet. Ingen kan ju förmena frikyrklige föräldrar att låta döpa sina barn af församlingsföreståndaren i den församling de tillhöra. Sådana dop förekomma ock somligstädes rätt allmänt. Dessa barn inskrifvas nu i de kyrkoböcker, som föras af det officiella prästerskapet, med anteckning om att de icke äro döpta af svenska kyrkan. Någon skada häraf lida väl barnen icke, men nog är nämnda anteckning minst sagdt en oformlighet, och borde rättelse i denna sak kunna vinnas.

Den andra rör jordfästning af medlemmar tillhörande frikyrklige församlingar. Någon straffpåföljd torde icke numera komma i fråga, ifall den frikyrklige församlingsföreståndaren åtog sig detta uppdrag. Men så lojala äro de frikyrklige och deras ledare, att de anmoda det officiella prästerskapet att utföra också den akten. I bästa samförstånd brukar väl ock i regel uppgörelse kunna träffas mellan statskyrkans präster och de frikyrkliges familjer vid nämnda tillfällen om tid och förhållanden vid jordfästningen. Men nog skulle det för nämnda familjer kännas bäst, om de i allo finge ordna med saken som de helst önska.

För god ordnings skull och till alla parternas båtnad synes mig här oförmälda förhållanden kunna lagligen ordnas så, att frikyrkoorganisation, hvars medlemsantal af myndige män och kvinnor uppgår till minst 50, hvilka icke vilja ställa sig under den s. k. dissenterlagen utan alltfört stå kvar i svenska statskyrkan, må för af dem vid församlingssammankomst vald föreståndare kunna hos Konungens befallningshafvande eller annan myndighet begära fullmakt för honom att för en tid af högst 5 år i sänder med laglig befogenhet fullgöra här ofvan nämnda handlingar. Skulle missbruk på ett eller annat sätt ske, så kan fullmakten återkallas. Af sådan församlingsföreståndare utfärdad, lagligen bevittnad dopattest skulle gälla så, att ingen särskild anteckning skulle behövas. Jordfästning af med dylik fullmakt försedd person skulle ock vara af fullkomligt legal natur.»

Hvad först angår det i förevarande motioner framställda yrkandet om rätt för frikyrkoförsamlings föreståndare att under viss förutsättning inom svenska kyrkan förrätta jordfästning, vill utskottet erinra om följande.

*Utskottets
yttrande.*

Enligt lag den 25 maj 1894, som efter sin ordalydelse afser dödsfall inom svenska kyrkan, föreskrifves, att vid begrafning af nämnda kyrkas medlemmar jordfästning ej må förrättas af annan än präst inom samma kyrka. Vidare läser enligt grunderna för kungl. förordningen angående främmande trosbekännare m. m. den 31 oktober 1873 gälla, att jordfästning af medlem utaf ett till offentlig religionsöfning här i landet berättigadt trossamfund må ske i öfverensstämmelse med samfundets uppgifna trosbekännelse och församlingsordning; hvarjämte mosaiska trosbekännare, enligt den genom kommerskollegii cirkulär den 13 augusti 1838 kungjorda ordning rörande hvad sådana trosbekännare hafva att iakttaga i afseende å utöfningen af sin religion m. m., äga att begrafva sina döda å särskild begravningsplats, som med vederböraude jordägares bifall därtill kan utses.

Fråga om ändring i bestämmelserna rörande jordfästning i enahanda syfte som nu har förut varit föremål för Riksdagens pröfning. Vid 1910 års riksdag väcktes sålunda inom Andra kammaren motion af herr Byström (nr 74) att äfven annan person än präst i statskyrkan och den, som enligt kungl. förordningen angående främmande trosbekännare är jämställd med statskyrkopräst, »må kunna berättigas att förrätta begrafning». Denna motion afstyrktes af lagutskottet med hufvudsakligen den motivering, att, därest de, som vore missnöjda med den nuvarande ordningen, önskade öfvergå till annat trossamfund eller ville bilda eget sådant samfund, som afses i 1873 års förordning, det stode dem fritt att utträda ur kyrkan, samt att i hvarje fall de frikyrkligas ställning, hvilka inom kyrkan bildat mer eller mindre fasta religiösa sammanslutningar, skulle blifva reglerad genom den lagstiftning, som kunde blifva en följd af den af Riksdagen i skrifvelse den 9 mars 1909 hos Kungl. Maj:t begärda utredning angående de villkor, under hvilka det kunde tillåtas medlem af svenska kyrkan att, äfven utan uppgifven afsikt att öfvergå till annat trossamfund, utträda ur kyrkan. Fyra reservanter inom utskottet tillstyrkte emellertid bifall till motionen under framhållande bland annat, att ett bibehållande af den kyrkliga jordfästningens obligatoriska karaktär ej torde stå i öfverensstämmelse med den utveckling i riktning mot frigörelse från kyrkligt tvång, som under de senaste åren framträdt.

Vid behandlingen inom kamrarna blef motionen af Första kammaren afslagen, hvaremot Andra kammaren biföll densamma.

Det synes utskottet, som vore en ändring i hithörande bestämmelser i den riktning motionärerna nu föreslagit af behovet påkallad. Tvånget i fråga om formen för begrafning inom svenska kyrkan torde i vida kretsar bland de frikyrkliga kännas tryckande, och jämväl från prästerligt håll har uttalats, att åtskilligt vore att önska beträffande lagstiftningen i detta hänseende. Äfven medlemmar i frikyrkliga samfund, som ej utträdt ur statskyrkan, synas böra få ordna med begrafningen af sina döda i enlighet med sin uppfattning af denna förrättnings rätta innebörd och däraf beroende form; onekligen måste det anses för den afidnes anhöriga mera tilltalande och öfverensstämmande med dessas religiösa känsla, att den person, af hvilken den afidne under lifstiden mottagit andlig uppbyggelse, äfven får förrätta jordfästningen. Det synes här icke föreligga skäl att i lagstiftningen förbehålla de statskyrkliga formerna en obligatorisk karaktär, som icke öfverensstämmer med den allmänna uppfattningen af dessa formers nödvändighet och betydelse för det religiösa lifvet.

Mot motionärernas förslag i förevarande del har visserligen framhållits, att de frikyrkliga organisationer som åsyftas skulle genom att bilda egna trossamfund af den i dissenterförordningen afsedda beskaffenheten kunna förskaffa sig den rätt de eftersträfvat. Men, enligt hvad erfarenheten visat, har i många fall svårighet yppat sig för dylikt frikyrkligt samfund att ställa sig till efterrättelse nämnda förordnings föreskrifter om villkoren för ett utträde ur statskyrkan. I mycket stor omfattning har sådant utträde ej heller ägt rum. Den anvisade möjligheten måste därför i en mycket stor mängd fall anses, praktiskt taget, ej föreligga.

Redan med nu gällande bestämmelser torde visserligen icke någon straffpåföljd drabba den, som utan att vara präst i svenska kyrkan förrättat jordfästning. Men då i lagen angående jordfästning förbud meddelats för annan än sådan präst att verkställa dylik förrättning, innebär ett öfverträdande häraf ett lagbrott; och en rättelse härutinnan synes därför vara på sin plats.

Hvad utskottet sålunda anfört i fråga om jordfästning synes i hufvudsaklig mån äfven hafva tillämpning på det af motionärerna framhållna önskemålet om rätt för frikyrkoförsamlings föreståndare att förrätta dop.

1686 års ännu gällande kyrkolag stadgar i fråga om dop i 3 och 4 kap., att »alla fullkomligen till världen födda och lefvande barn» skola

af deras föräldrar »till den heliga döpelsen befordras». Döpelsen skall »med Guds ord och rent obemängdt vatten förrättas utaf de ordinarie predikanterna»; dock är det icke vederbörande »förbjudet att bruka härutinnan kapellanen, om de så vilja». Är barnet emellertid mycket svagt, »så att det hvarken kan till kyrkan föras eller prästens ankomst tryggligen afbidas, då vare gudfruktigt och till laga ålder kommet, förståndigt folk af mankön och, där ingen däraf är för handen, någon af kvinnkönet tillåtet att döpa barnet». Dock skall, när ett sådant i nödfall döpt barn kommer till krafter, detsamma föras till kyrkan, därvid prästen skall efterfråga, om barnet är rätt döpt, samt på närmare angifvet sätt bekräfta dopet, äfvensom gifva barnet namn, där så icke redan skett.

Något annat fall af lekmanadop än det nu nämnda, det s. k. nöddopet, känner kyrkolagen icke. Det må dock anmärkas, att den rätt till fri religionsöfning, som jämlikt kungl. förordningen angående främmande trosbekännare under vissa villkor af staten tillerkänts kristna trossamfund, äfven torde medgifva förrättande af dop inom dylikt samfund i enlighet med dettas uppgifna trosbekännelse och församlingsordning.

Frågan om vidsträcktare befogenhet för lekman att inom svenska kyrkan förrätta dop har förut varit under ompröfning. Krafvet på rättsligt erkännande af dylik af lekman verkställd förrättning har därvid hufvudsakligen tagit sig uttryck i en fordran på ändring i sättet för dopets anteckning i kyrkoböckerna.

I cirkulär den 13 juni 1896 hade Kungl. Maj:t på förekommen anledning fäst vederbörande prästerskaps uppmärksamhet på nödvändigheten af att tillse, att dop, som af lekman utan nödfall förrättades, icke blefve i födelse- och dopboken antecknad, med mindre tillförlitlig kännedom vunnits därom, att de för dopet såsom sakrament oundgängliga beståndsdelarne varit för handen, i hvilket afseende de i kyrkohandboken i fråga om nöddop gifna anvisningarne vore att beakta; och borde därvid bland annat i församlingsboken efter personens namn utskrifvas orden »döpt af lekman». Detta cirkulär ansågs på vissa håll gifva stöd åt den uppfattningen, att dop af lekman, äfven om det skett utan nödfall, vore att anse som ett af svenska kyrkan erkändt dop, blott de för dopet såsom sakrament oundgängliga beståndsdelarna varit för handen. Denna uppfattning af lekmanadopets betydelse medförde i några delar af landet en väsentlig stegring af antalet lekmanadop.

Sedan emellertid Kungl. Maj:t genom en af ett stort antal präster undertecknad, till Kungl. Maj:t ingifven petition erhållit kännedom om

att berörda cirkulär blifvit, som det syntes, missuppfattadt såsom innehållande jämväl ett uttalande angående betydelsen af dylik dophandling, blef — efter det rikets biskopar, kallade till sammanträde i Stockholm, afgifvit yttrande i anledning af berörda petition — genom kungl. cirkulär den 18 mars 1898, med ändring af föreskrifterna i förstnämnda cirkulär, stadgadt, att, när anmälan göres om ett af lekman utan nödfall förrättadt dop, präst skall, utan att vara pliktig ingå i sådan pröfning af dop-handlingen, som i 1896 års cirkulär förutsattes, dels i födelse- och dopboken införa orden »Icke af svenska kyrkan döpt», under hänvisning till den skriftliga och af tvenne vittnen till riktigheten bestyrkta redogörelse för dophandlingen, som vid anmälan skall aflämnas för att sedermera förvaras, dels affatta den genom cirkuläret föreskrifna anteckningen i församlingsboken sålunda, att efter dens namn, som med anmälan afses, antecknas och understrykas orden »icke af svenska kyrkan döpt».

Vid under åren 1908, 1909 och 1910 hållna kyrkomöten väcktes frågan om sättet för anteckning af lekmannadopet ånyo på tal. Vid samtliga dessa kyrkomöten framställdes yrkande om åläggande för pastor att undersöka, huruvida dop, som förrättats af lekman, skett i rent och obemängdt vatten till Faderns, Sonens och den Helige Andes namn samt att, om pastor funne det så hafva skett, i kyrkans dopbok anteckna barnet såsom döpt. Dessa motioner blefvo emellertid af kyrkomötet afslagna.

Ehuru de åtgärder och yrkanden, som enligt hvad sålunda anförts, i förevarande hänseende förekommit, till synes endast hafva afseende å sättet för lekmannadopens anteckning i ministerialböckerna, torde dock dylik anteckning, verkställd på ena eller andra sättet, faktiskt blifva afgörande för den betydelse, som, då i särskildt fall fråga därom uppstår, må kunna tillerkännas sådant dop.

Såsom ofvan nämnts, känner kyrkolagen icke annat dop af lekman än nöddop. Enligt gällande kyrkohandbok skall emellertid, »då dopbekräftelse sökes af personer, som mot kyrkans ordning blifvit döpta», med nödiga ändringar samma formulär följas, som i fråga om bekräftelse af nöddop är fastställt. Af förhandlingarna inom Riksdagen och vid kyrkomötena under de senare åren i här afsedda ämnen framgår ock, att bland sakkunniga meningarna om dopets såväl sakramentala som kyrkorättsliga betydelse äro delade. Å ena sidan har uttalats, att det vore »höjdt öfver allt tvifvel», att dop af lekman eller af frikyrklig pastor kunde »betraktas lika giltigt, som om det vore verkställt af statskyrklig präst», hvaremot å andra sidan förnekats, att lekmannadop i

annan ordning, än kyrkolagen föreskrifver, kunde tillmätas rättsligt värde.

Redan det sist anförda synes utskottet tala för en lagändring i af motionärerna föreslagen riktning. I hvarje fall utvisar den rådande meningsskiljaktigheten, att ett förtydligande af hithörande bestämmelser är önskvärdt. Redan nu förrättas i stor omfattning såväl dop som andra kyrkliga förrättningar af frikyrkoförsamlingarnas predikanter; och i särskilda mål hafva domstolarna förklarad, att vederbörande ej kunde härför fällas till ansvar. För undvikande af ofta besvärliga och föga tillförlitliga utredningar angående sättet och formerna för dopförrättningens verkställande äfvensom af vederdop och andra olägenheter, synes det utskottet angeläget, att dessa dop, i den mån de skett i rätt intention och i föreskrifna former i öfrigt, tillerkännas giltighet inom statskyrkan. Utskottet delar sålunda motionärernas mening om behovet af ändrade bestämmelser i förevarande hänseenden.

I fråga om sättet för vinnande af det i motionerna åsyftade ändamål, synes det utskottet vara lämpligt att, såsom föreslogs i den ofvan åberopade motionen vid 1910 års riksdag, hänföra rätten att verkställa de ifrågavarande förrättningarna till den person, åt hvilken en dylik rätt skall meddelas. Med förevarande förrättningars religiösa karaktär sammanhör, att man icke kan undgå att ställa vissa kraf på den, som verkställer förrättningen. Äfven de åligganden, som pålagts begravnings- och dopförrättare med afseende å kyrkobokföringen och nödvändigheten af att vinna tillförlitliga uppgifter rörande föräldrarnas namn m. m., ställa anspråk på förrättarens personliga kvalifikationer därutinnan, att säkerhet måste finnas för ett behörigt fullgörande af dessa åligganden.

Under åberopande af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, i anledning af förevarande motioner, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, under hvilka villkor annan person än präst inom svenska kyrkan må kunna tillåtas att inom svenska kyrkan förrätta dop och jordfästning.

Stockholm den 24 februari 1912.

På lagutskottets vägnar:

JOHAN WIDÉN.

Reservationer:

Herr *Petersson* i Lidingö villastad, med hvilken herrar af *Ekenstam* och *von Baumgarten* instämt, har anfört:

»Frågorna om rätt för frikyrklig predikant att förrätta dop och jordfästning ingå som detaljfrågor i den allsidiga utredning om vidgad rätt till utträde ur svenska statskyrkan, hvarom Riksdagen i skrifvelse den 9 mars 1909 gjort framställning hos Kungl. Maj:t. De komma alltså att upptagas till undersökning i sammanhang med nämnda utredning, och de förslag, som därvid afgifvas, komma att omfatta äfven dessa ämnen. Det torde då vara mindre nödigt, att Riksdagen nu ånyo uttalar sig därom, liksom det synes mig mindre lyckligt, att Riksdagen redan på detta stadium inlåter sig på ett bedömande af den riktning hvori, eller det sätt hvarpå dessa spörsmål böra lösas. Det senare synes mig så mycket mindre böra ifrågakomma, som motionärernas framställning varit föremål för beaktansvärd gensaga från frikyrkligt håll. Under sådana förhållanden yrkar jag, att motionärernas framställning icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr *Trana* har förklarat, att han på, bland andra, de af herr *Petersson* i Lidingö villastad anförda skälen instämmer i dennes yrkande om afslag å de ifrågavarande motionerna.

Herrar *Gustaf Andersson*, *Håkanson*, *Söderbergh*, *Jansson* i Edsbäcken och *Olsson* i Broberg hafva begärt få antecknadt, att de ej deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet. Tillika skulle här antecknas, att herr *Bergendahl* icke deltagit i ärendets slutliga behandling.